

VIŠE OD PRAVOSUDA: Palata pravde

Foto: M. Milenković

Pravda za sve

Od ovog broja "Vreme" pokreće seriju članaka i konferencija koje će se baviti mogućnošću uvođenja dve važne stvari među Milenijumske ciljeve posle 2015. – jednak pristup pravdi i dobro upravljanje

Godine 2000. Ujedinjene nacije su usvojile Milenijumske ciljeve za razvoj, koji bi trebalo da budu postignuti do 2015. godine. Ove godine UN će preispitati rezultate postignutog i razmotriti nove Milenijumske ciljeve kojima će težiti posle 2015. Od ovog broja "Vreme" pokreće seriju članaka i konferencija koje će se baviti mogućnošću uvođenja dve važne stvari među Milenijumske ciljeve posle 2015. – jednak pristup pravdi i dobro upravljanje.

Kada je reč o jednakom pristupu pravdi, ovaj pojam mnogo je širi od svega što podrazumevamo pod pravosuđem. "Širi je i od prava na pravično suđenje i od prava na suđenje u razumnom roku i on predstavlja lepezu različitih garancija", kaže za "Vreme" pravni savetnik u

Komitetu pravika za ljudska prava Danilo Čurčić: "Jednak pristup pravdi, sa jedne strane, podrazumeva i postojanje propisa koji uzimaju u obzir potrebe i specifične okolnosti u kojima se nalaze oni građani koje najčešće nazivamo ugroženim ili marginalizovanim, ali, što je još važnije, on podrazumeva i njihovu primenu koja ne zavisi od društvene moći onih koji traže zaštitu svojih prava."

Jednakost u pristupu pravdi podrazumeva jednaku mogućnost građana da pred sudom i drugim državnim organima zaštite svoje pravo. Da bi jednakost zaista bila ostvarena, potrebno je obezbediti pomoć onim građanima koji nisu u finansijskoj mogućnosti da plate troškove zastupanja, pravnog saveta i pravnog informisanja. Poverenica za zaštitu

ravnopravnosti i profesorka Pravnog fakulteta u Nišu Nevena Petrušić smatra da je neophodno omogućiti da građani slabog imovnog stanja budu oslobođeni sudskih i drugih taksi, prethodnog plaćanja troškova za izvođenje dokaza, posebno veštačenja, troškova prevoda i drugih troškova koji su nužni za ostvarivanje pravne zaštite. Mreža sudova mora biti uspostavljena tako da sudovi, kao svojevrsni servis građana, nisu od njih preterano udaljeni. "Stvarna jednakost u pristupu pravdi podrazumeva da postupci pred sudovima i drugim državnim organima budu jednostavni, transparentni i jeftini, da građani imaju dovoljno informacija o sudovima, sudijama, sudskim postupcima i sudskim odlukama, o mestu i načinu na koji mogu da traže i ostvare

prava koja im pravni poredak garantuje", kaže Petrušić.

Jedan aspekt jednakosti u pristupu pravdi jeste i fizička pristupačnost sudskih zgrada za one koji za kretanje koriste kolica, a za one koji imaju neki senzorni invaliditet mora biti na adekvatan način obezbeđeno da prate i aktivno učestvuju u postupku. "Bez stvaranja sistema u kom najsiromašniji i najugroženiji građani i građanke imaju mogućnost da dobi-ju zaštitu od sudova ili organa uprave ne možemo ni govoriti o demokratiji i građanskim slobodama", kaže Danilo Čurčić.

Da bi naglasila značaj važnosti prava na pristup pravdi, Nevena Petrušić naglašava da je to jedno od osnovnih ljudskih prava i zato ono pod jednakim uslovima mora biti obezbeđeno svima. Mora da važi za sve slojeve stanovništva, bez obzira na imovinske i druge lične prilike i svojstva. "Bez mogućnosti efikasne sudske zaštite, prava koja građanima pripadaju nije moguće ostvariti, a kada građani ne ostvaruju svoja prava, ne ostvaruje se ni pravni poredak, niti princip vladavine prava", kaže Petrušić i dodaje da Srbija, koja je Ustavom sebe definisala kao državu zasnovanu na vladavini prava i socijalnoj pravdi, na načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama, ima obavezu da obezbedi delotvoran pristup pravdi. Ta obaveza proizlazi i iz ratifikovanih međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima, uključujući i Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ipak, Danilo Čurčić smatra da u Srbiji nije mnogo postignuto na planu jednakog pristupa pravdi: "U svom tom trudu da se pravosuđe reformiše i da se ubrza-ju postupci koji se vode pred sudovima, izostao je pogled na ostvarivanje prava na pristup pravdi najugroženijih građana." Srbija još nema Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći koji je ključan preduslov za jednak pristup pravdi. Sa druge strane, imamo tendenciju pooštrenja procesnih pravila koja se odnose na zastupanje pred sudom, pa građani koji pokušavaju da zaštite svoja prava najčešće moraju da obezbede advokatsko zastupanje koje nije besplatno. "Ako znamo da su sudske takse

previsoke, da nema dovoljno sudskih tu-mača ili ih nema uopšte, da roditelji dece koja su napala Rašu Popova bivaju ekspresno osuđeni tokom štrajka advokata, a da neki drugi slučajevi u kojima je reč o građanima koji su mnogo moćniji od roditelja ove dece traju po nekoliko godina bez ikakvog epiloga ili sa blagim kaznama, jasno je da nije mnogo učinjeno u pogledu

PRISTUP PRAVDI JE LJUDSKO PRAVO: Nevena Petrušić i Danilo Čurčić

Fotografije: Fonet i M. Milenković

jednakog pristupa pravdi", kaže Čurčić.

Kao primere nedovoljno razvijenog principa jednakog pristupa pravdi u Srbiji, Čurčić navodi dva primera iz sopstvene prakse. Prvi se odnosi na ostvarivanje prava iz socijalne zaštite za interno raseljene Rome koji žive u neformalnim naseljima i nemaju prebivalište na teritoriji opštine na kojoj žive od 1999. godine. Oni ne ispunjavaju uslove za prijavu na adresi na kojoj stanuju i praktično je nemoguće da to pravo ostvare bez ozbiljne pravne podrške i pomoći. "Jedan od prvih slučajeva na kom sam radio upravo se odnosio na ovo pitanje gde je jedna romska porodica bez prebivališta i bez minimalnih prihoda koji bi im omogućili egzistenciju od 2001. godine pokušavala da ostvari pravo na novčanu socijalnu pomoć pred Centrom za socijalni rad. Tek 2011. godine, posle pokretanja novog postupka, žalbe i raznih dopisivanja sa organima uprave, nadležni Centar za socijalni rad je uvideo da ova porodica treba da ostvari pravo na

novčanu socijalnu pomoć i da insistiranje na uslovu koji se odnosi na prijavu prebivališta koju oni nikada neće moći da ispune, u stvari, predstavlja posrednu diskriminaciju", kaže on.

Drugi primer odnosi se na vreme pre nego što je Ustavni sud utvrdio da su odredbe prethodnog zakona o parničnom postupku koje se odnose na obave-

zno advokatsko zastupanje u uslovima kad nema Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći neustavne. "Imali smo svakodnevne primere koji su ilustrovali nejednakost u pristupu pravdi u Srbiji", kaže Čurčić, i objašnjava kako se dešavalo da u upravnom sporu koji se vodi zbog "čutanja uprave" nadležni sud zahteva od žene koja živi u neformalnom naselju bez ikakvih primanja da obezbedi advokata za zastupanje kako bi ona na kraju mogla da ostvari svoje pravo iz socijalne zaštite – pravo koje joj po zakonima i Ustavu ove zemlje pripada, ali ona ne može da ga ostvari dok ne plati advokata.

Imajući u vidu da pravo na pristup pravdi predstavlja fundamentalno ljudsko pravo i ključni uslov za ostvarivanje pravnog poretka i principa vladavine prava, oba sagovornika "Vremena" smatraju da snažno treba podržati inicijativu da se on nađe među Milenijumskim ciljevima UN-a posle 2015.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

